

Reactie Stichting Wensouders op de Wet kind, draagmoederschap en afstamming

Inleiding

Stichting Wensouders helpt wensouders met informatie en ervaringen over hoogtechnologisch draagmoederschap. Daarnaast behartigt de stichting de belangen van ouders met een kind die zijn geboren met een draagster.

Stichting Wensouders is enthousiast over het feit dat de mogelijkheden voor (niet-commercieel) draagmoederschap in Nederland bij wet worden vastgelegd. Wij hebben jarenlang gehoopt op een wetswijziging. De vele wensouders die elk jaar contact met ons zoeken en tot nu toe niet geholpen konden worden in ons eigen land, hebben nu hopelijk alsnog een kans om een kind te krijgen. Dit is een heel belangrijke mijlpaal voor deze vorm van modern ouderschap. We zijn blij dat er nu een wet komt die kaders geeft voor nationaal en internationaal draagmoederschap. In onze reactie op de internetconsultatie starten we met de punten die wij positief beoordelen. Vervolgens benoemen we onze algemene kanttekeningen en punten van kritiek. Vervolgens geven we een reactie op een aantal artikelen in de concept wet en de concept memorie van toelichting.

Positieve ontwikkelingen

De Stichting Wensouders is enthousiast over:

- De voorlichting. Fijn dat alle betrokkenen (wensouders en draagmoeders) straks bij één organisatie terecht kunnen met hun vragen en hun zoektocht naar iemand om het traject mee in te gaan: de draagmoederbank.
- De informatiebank, waar iedereen info over de afstamming kan vinden.
- De leeftijdsgrens.
- De duidelijke definitie van biologische en genetische band.
- De zekerheid die het juridisch ouderschap geeft, niet alleen over wie de ouders van het kind zijn, maar ook dat het de Nederlandse nationaliteit heeft.
- Dat beide wensouders vanaf de geboorte de juridisch ouder zijn. Dat is ten opzichte van de situatie tot nu toe heel positief.
- Het voorstel om afspraken te maken over o.a. de zwangerschap
- De regeling die er komt voor deelgezag voor opvoeders, dat is o.a. voor homostellen die samen een kind krijgen essentieel.

Kanttekeningen

Wij zijn ouders die kinderen hebben gekregen met een draagster. We hopen u met deze kanttekeningen op basis van onze - en van vele anderen die dezelfde route hebben gelopen - ervaringen te kunnen helpen. Onze praktische adviezen op dit wetsvoorstel zijn onder andere: de belangrijke tijdsfactor (wensouders hebben vaak niet heel veel tijd meer voor een lange procedure) en de invulling van de counseling. Wensouders die een kind willen krijgen met een draagmoeder willen niet verplicht worden om een ouderschapsexamen af te leggen. Zie hieronder voor een verdere toelichting op de punten 'Tijdsduur procedure' en 'Inhoud counseling'.

Tijdsduur procedure niet te lang

- De door de wet geschetste procedure vraagt erg veel tijd. Rechterlijke en psychologische procedures kunnen erg lang duren, zeker als deze afhankelijk zijn van wachtlijsten. Bij draagmoederschap gaat het vaak om kwetsbare wensouders die al jarenlang trachten om een kind te krijgen. Denk daarbij aan eindeloze vruchtbaarheidsbehandelingen. Daardoor gaat het dus ook vaak om wensouders in de leeftijdsfase tegen de 40 jaar. De voorkeur voor wensouders gaat altijd uit naar het krijgen van een genetisch eigen kind. Boven 35 jaar daalt de kwantiteit en kwaliteit van de eicellen snel, net als de slagingskans van een zwangerschap. De periode van de counseling en rechterlijke uitspraak mag daarom niet te lang duren. Het zou mooi zijn om, eventueel afhankelijk van de leeftijd van de wensouders, tot een versnelde toetsing te komen. Wanneer de wensouders met een eigen draagster komen, kan ook een aangepaste (en versnelde) toetsing plaatsvinden. Het is sowieso wenselijk een maximale doorlooptijd voor de toetsingsperiode vast te stellen.

Inhoud counseling: geen examen of diploma

- Dat wensouders en draagmoeder goed begeleid worden in hun traject, vinden we uiteraard positief. We willen echter wel voorkomen dat die begeleiding voor de wensouders betekent dat zij goedgekeurd moeten worden voordat zij een kind mogen krijgen, een soort 'ouderschapsdiploma'. De begeleiding zou moeten gaan over de relatie tussen de wensouders en de draagmoeders en de praktische begeleiding van beiden. Binnen de wet en toelichting is nu nog weinig duidelijk over de inhoud van de counseling. Meerdere wensouders hebben bij de Stichting Wensouders aangegeven dat zij bijvoorbeeld de bestaande begeleiding bij het VUMC hebben ervaren als een soort 'examen' dat de wensouders moeten afleggen.
- Uit de discussie over draagmoederschap blijkt ook duidelijk dat in Nederland de zorg, zeker wanneer het gaat om geboorte en medische ethiek, de neiging om haar eigen visie op te dringen aan wensouders. Wij refereren bijvoorbeeld aan de psycholoog tijdens gesprekken met de Staatscommissie Ouderschap die – zonder enig kennis over draagsters in Amerika - de claim neerlegde dat alle kinderen die zijn geboren met een draagster beschadigd zijn omdat alle draagsters "stress ervaren tijdens de zwangerschap". Er is geen enkele onderbouwing voor een dergelijke stelling en ook de persoonlijke ervaring van onze kinderen (waarvan de oudsten inmiddels 15 jaar zijn) is compleet anders. Dit vraagt wat ons betreft om duidelijke en nuchtere inhoudelijke richtlijnen voor de counseling. Laat het geen maandenlang traject worden waarbij wensouders en draagster in therapie moeten gaan over hun motivatie. En laat het geen examen zijn waarbij getest wordt of wensouders wel goede ouders zijn of kunnen worden. De rechter is degene die oordeelt in het traject, niet de counselor.

Vergoeding draagmoeder en medische kosten

- Het advies van de staatscommissie herijking ouderschap was om een vergoeding van rond de €500,- per maand als vergoeding beschikbaar te stellen voor de draagmoeder, naast onkosten. Naar ons idee zouden draagmoeder en wensouders zelf een bedrag moeten kunnen overeenkomen, met een bepaald maximum. Daarnaast zijn we van mening dat er meer onkosten vergoed zouden moeten worden, zoals verzekering, compensatie inkomensverlies door zwangerschap en vergoeding voor bijvoorbeeld hulp in de huishouding.
- We hopen dat de medische kosten van het draagmoederschap vanuit de basisverzekering betaald kan gaan worden, net zoals elke andere zwangerschap.

Reactie op concept Memorie van Toelichting

In de MvT (onder 4.2) wordt aangegeven dat de regeling beoogt een kader te bieden aan alle voorkomende vormen van draagmoederschap en dat om die reden geen onderscheid wordt gemaakt tussen laag- en hoogtechnologisch draagmoederschap. We zijn van mening dat daarin onvoldoende onderscheid wordt gemaakt tussen laag- en hoogtechnologisch draagmoederschap. Bij hoogtechnologisch draagmoederschap is de draagmoeder niet genetisch aan het kind verwant. De genetische band tussen wensouders en het kind is juist erg belangrijk bij beslissingen over zijn/haar toekomst. We stellen dan ook voor dat de wensouders en de draagster hun afspraken goed vastleggen, bijvoorbeeld over de medische behandelingen tijdens de zwangerschap. Bij goede vastlegging is voor de geboorte al geen twijfel meer mogelijk over het juridisch ouderschap en hebben de wensouders al bewijs van hun juridisch ouderschap, wat nuttig is bij bijvoorbeeld zaken die voor de geboorte geregeld moeten worden (bijvoorbeeld verzekeringen of inschrijving kinderopvang). Het is van belang dat juist bij hoogtechnologisch draagmoederschap over deze aspecten wordt nagedacht. Dat kan ook meegenomen worden in de fase van counseling en screening en juridisch advies voorafgaand aan het traject.

Onder 4.7 van de MvT wordt ingegaan op de mogelijkheid van de draagmoeder om de beschikking waarbij het ouderschap aan de wensouders is toegekend tijdens de zwangerschap of tot 6 weken na de geboorte aan te vechten onder meer op grond van gewijzigde omstandigheden. Wat daaronder wordt verstaan wordt niet duidelijk gemaakt. Er wordt slechts aangegeven dat sprake kan zijn van nieuw gerezen bedenkingen. Uitgangspunt daarbij is wel dat de beschikking in beginsel in stand blijft en dat ook de genetische band tussen kind en draagmoeder een rol kan spelen. Opmerking: wij vinden dat aan de tekst van de MvT toegevoegd moet worden dat ook de genetische band tussen kind en wensouder(s) een rol speelt (derhalve niet alleen de genetische band tussen kind en draagmoeder). Het is algemeen erkend dat kinderen het beste opgroeien bij hun genetisch eigen ouders. Opgroeien bij hun genetische ouders is in het belang van de kinderen bij hoogtechnologisch draagmoederschap, en het is moeilijk om een valide reden te bedenken waarom de draagster een claim zou kunnen leggen die voorgaat boven die van de genetische (wens)ouders.

Verder zijn wij benieuwd waarom de draagmoeder wel de mogelijkheid heeft om naast bedrog, bedreiging en misbruik op grond van gewijzigde omstandigheden de gerechtelijke vaststelling van het ouderschap aan te vechten maar de wensouders niet. Als tijdens de zwangerschap vast komt te staan dat het kind toch niet genetisch verwant is aan de wensouders terwijl alle partijen daar bij aanvang wel vanuit gingen en geen sprake is van bedrog, bedreiging of misbruik van omstandigheden dan dienen ook de wensouders de mogelijkheid te hebben om op basis van gewijzigde omstandigheden de vaststelling van het ouderschap aan te vechten. Het opnemen van die mogelijkheid is niet per definitie nadelig voor het kind. Uiteindelijk zal een rechter een oordeel geven en prevaleert daarbij het belang van het kind. Het verruimt alleen de mogelijkheden voor de wensouders om de vaststelling van hun ouderschap aan te vechten als daartoe aanleiding bestaat. Zie tevens opmerking hierna bij art 218.

Reactie op concept wetsvoorstel

art 213: het begrip draagmoederschap is niet gedefinieerd. Zou wel wenselijk zijn. In de MvT is wel een omschrijving opgenomen. Die zou in de wettekst kunnen worden overgenomen.

art 214 lid 3: hier wordt ingegaan op de wel of niet toekenning van het verzoek tot ouderschap door de rechter. Daarop wordt in artikel 215 uitvoerig ingegaan. Logischer om deze bepaling onder te brengen bij artikel 215 zodat alle bepalingen die zien op beslissing op het verzoek tot toekenning ouderschap in één artikel zijn geregeld.

art 214 lid 4: het begrip draagmoederschapsovereenkomst is niet gedefinieerd. Wenselijk om dat wel te doen.

art 215: Het artikel is nu restrictief geformuleerd: de rechter wijst een verzoek slechts toe nadat een genoemde voorwaarden is voldaan. Dat betekent dat een rechter daarnaast op andere criteria kan toetsen. De vraag is in hoeverre dat wenselijk is en in hoeverre dat ongelijkheid en daarmee rechtsonzekerheid in de hand werkt. De mogelijkheid bestaat ook om het artikel om te draaien, in die zin dat een rechter een gedaan verzoek toewijst wanneer hem blijkt dat aan de genoemde voorwaarden is voldaan. Daarmee wordt bereikt dat wanneer aan de voorwaarden is voldaan een rechter geen andere keus heeft dan het verzoek toe te wijzen. Voorkomt dat verschillende rechtbanken daar op hun eigen manier mee omgaan.

art 215 lid 1 sub g: draagmoederschapsovereenkomst is onzorgvuldig tot stand gekomen. Niet duidelijk is wanneer daarvan sprake is. Dat volgt ook niet uit de MvT. Er kan voor worden gekozen om meer invulling te geven wanneer een draagmoederschap in ieder geval wel zorgvuldig tot stand is gekomen, bijvoorbeeld wanneer zowel wensouders als draagmoeder bij de totstandkoming daarvan elk zijn bijgestaan door een eigen, onafhankelijke en gespecialiseerde advocaat. Dit kan bijdragen aan een meer objectief oordeel wanneer wel/geen sprake is van een zorgvuldig tot stand gekomen draagmoederschapsovereenkomst. Hoe dan ook is het onwenselijk dat draagmoeder en wensouder zonder juridische tussenkomst een draagmoederschapsovereenkomst sluiten.

art 217 lid 1: wanneer de wensouders niet woonachtig zijn in dezelfde woonplaats als de draagmoeder, moet het kind na de geboorte ook kunnen worden aangemeld bij de burgerlijke stand van de woonplaats van de wensouders. Om die reden is het wenselijk dat de beschikking ook aan de woonplaats van de wensouders wordt gezonden en niet alleen aan de woonplaats van de draagmoeder.

art 218: als de draagmoeder tijdens deze drie jaar periode een kind baart dat niet het beoogde kind is van de wensouders (draagmoeder wordt bijvoorbeeld tijdens die periode zwanger van eigen partner) dan zijn toch de wensouders ouder van dat kind op grond van de beschikking. wensouders dienen dan de mogelijkheid te hebben dat zij hun ouderschap aanvechten. zie ook opmerking hiervoor t.a.v. par 4.7 MvT inz. verruiming mogelijkheden wensouders om hun ouderschap aan te vechten op grond van gewijzigde omstandigheden.

art 219: zie opmerkingen hiervoor t.a.v. par 4.7 MvT

Zoals gezegd zijn we verheugd met de voorstellen en hopen met onze reactie bij te kunnen dragen aan de definitieve wet. Wanneer u meer wilt weten over stichting Wensouders en/of onze visie, kunt u altijd contact met ons opnemen.

Met vriendelijke groet, Bestuur Stichting Wensouders